

УДК 371.013.78

Дрижак В. В., Єрмак С. М.

КУРСАНТСЬКЕ ТА СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ФАКТОР УДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ

У студентському середовищі зосереджений потужний творчий та інтелектуальний потенціал, рушійна сила інновацій та змін. Невід'ємною частиною студентського середовища є студентське самоврядування. Питанню його становлення та розвитку присвячено цілий ряд соціологічних, психологічних та педагогічних досліджень проте воно не втратило актуальності і до сьогодні.

У своїй статті автори презентують досвід організації студентсько-курсантського самоврядування в Академії Державної пенітенціарної служби, як самоврядного та автономного вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання, в якому навчаються студенти, курсанти, слухачі.

Ключові слова: курсантсько-студентське самоврядування, курсант, студент, самоорганізація, управління виховним процесом у вищому навчальному закладі, принципи діяльності курсантського та студентського самоврядування.

Історія розвитку держави та освіти показують, що у студентському середовищі зосереджений потужний творчий та інтелектуальний потенціал, рушійна сила інновацій та змін. Невід'ємною частиною студентського середовища є студентське самоврядування. Як показують дослідження, перші спроби організації такого утворення відносяться до епохи пізнього середньовіччя [1].

Проблемі становлення та розвитку студентського самоврядування присвячено цілий ряд соціологічних, психологічних та педагогічних досліджень. Так, М. Головатий, О. Каюмова, Н. Рабцун розглядають студентське самоврядування як один із чинників реалізації державної молодіжної політики; О. Кін вважає його засобом формування лідерських якостей; І. Тімерманіс – ресурсом суспільного розвитку; В. Ростовська – джерелом формування активної життєвої позиції; Т. Логвиновська – формою виховання соціальної спрямованості та соціальної активності; О. Колмогорова – засобом підвищення якості професійної підготовки у ВНЗ; Л. Варламова – засобом формування гуманістичної спрямованості, тощо [2].

У своїй статті хочемо поділитись досвідом організації студентсько-курсантського самоврядування у Академії Державної пенітенціарної служби, як самоврядного та автономного вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання, в якому навчаються:

– курсанти – особи, які зараховані до Академії і навчається за державним замовленням з метою здобуття вищої освіти за певним ступенем та яким присвоєно спеціальне звання рядового, молодшого начальницького складу або таке звання вони мали під час вступу на навчання;

– студенти – особи, зараховані до Академії і навчаються за кошти фізичних, юридичних осіб з метою здобуття вищої освіти ступеня бакалавра чи магістра;

– слухачі – особи, які зараховані до Академії і навчаються за державним замовленням з метою здобуття вищої освіти ступеня магістра і мають спеціальне звання середнього чи старшого начальницького складу.

Керуючись ст. 40 Закону України від 01 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту» в Академії також створено органи курсантського та студентського самоврядування.

Студентське самоврядування – це право і можливість курсантів (студентів), крім курсантів-військовослужбовців, вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні вищим навчальним закладом [3].

Унікальна особливість студентського самоврядування проявляється в тому, що воно є вагомим елементом загальної структури управління виховним процесом у вищому навчальному закладі, і обов'язково передбачає вивчення громадської думки і конкретних ініціатив для максимального врахування інтересів та потреб студентів.

Курсантське та студентське самоврядування Академії створено та діє на основі Положення про курсантське та студентське самоврядування Академії Державної пенітенціарної служби, яке складено відповідно до законодавства. До складу керівних органів курсантського та студентського самоврядування Академії обрано дев'ять осіб, серед яких шість курсантів та три студенти.

У структурі курсантського та студентського самоврядування утворено навчально-науковий, культурно-масовий, соціально-побутовий, інформаційно-редакційний, спортивно-оздоровчий сектори.

Основними принципами діяльності курсантського та студентського самоврядування Академії стали:

- принципи добровільності, колегіальності, відкритості;
- принципи виборності та звітності органів самоврядування;
- принцип рівності права курсантів та студентів на участь у самоврядуванні;
- принцип незалежності від впливу політичних партій та релігійних організацій.

Керівництво Академії також, як це і передбачено Законом, не має права втручатися в діяльність органів курсантського та студентського самоврядування. Проте, для їх ефективної роботи створило необхідні умови, а саме: надало приміщення, меблі, оргтехніку, постійний доступ до мережі Інтернет, виділило місця для розміщення інформаційних стендів, систематично інформує про найбільш важливі питання, які стосуються життєдіяльності осіб, які навчаються.

Серед різноманіття форм організації органів курсантського та студентського самоврядування, які створюються у вищих навчальних закладах (парламент, сенат, старостат, студентський ректорат, студентські деканати, студентські ради тощо), в Академії здобувачі вищої освіти обрали та створили курсантські та студентські ради.

Так, органи курсантського та студентського самоврядування діють на рівні курсантської (студентської) групи, на рівні курсу, на рівні факультету, на рівні гуртожитку, на рівні Академії.

Незважаючи на те, що органи курсантського та студентського самоврядування Академії створені на початку поточного навчального року, оскільки і Академію як повноцінний вищий навчальний заклад зареєстровано лише в 2016 році, вони, у порядку, встановленому Законом «Про вищу освіту» та статутом Академії, активно включились у вирішення актуальних для Академії питань, а саме:

- беруть участь в управлінні вищим навчальним закладом (входять до складу вченої ради, приймальної комісії; беруть участь в обговоренні та вирішенні питань удосконалення освітнього процесу, науково-дослідної роботи, організації дозвілля, оздоровлення, побуту та харчування; беруть участь у заходах (процесах) щодо забезпечення якості вищої освіти;

- захищають законні права та інтереси студентів (курсантів), які навчаються у Академії; мають право оголошувати акції протесту;

- проводять організаційні, просвітницькі, наукові, спортивні, оздоровчі та інші заходи; беруть участь у вирішенні питань забезпечення належних побутових умов проживання студентів у гуртожитках та організації харчування студентів;

- розпоряджаються коштами та іншим майном, що перебувають на балансі та банківських рахунках органів студентського самоврядування;

- вносять пропозиції щодо змісту навчальних планів і програм, щодо розвитку матеріальної бази вищого навчального закладу, у тому числі з питань, що стосуються побуту та відпочинку студентів;

- виконують інші функції, передбачені Законом та положенням про студентське самоврядування вищого навчального закладу.

Отже, курсантське та студентське самоврядування в Академії забезпечує не лише захист прав та інтересів курсантів (студентів), але і бере участь в управлінні навчальним закладом.

Зокрема, за погодженням з органом курсантського (студентського) самоврядування приймаються важливі рішення про:

- відрахування студентів (курсантів) з навчального закладу та їх поновлення на навчання;

- переведення осіб, які навчаються у Академії за державним замовленням, на навчання за контрактом за рахунок коштів фізичних (юридичних) осіб;

- переведення осіб, які навчаються у Академії за рахунок коштів фізичних (юридичних) осіб, на навчання за державним замовленням;

- призначення заступників керівника навчального закладу;

- затвердження правил внутрішнього розпорядку навчального закладу в частині, що стосується осіб, які навчаються;

- діяльність гуртожитків для проживання осіб, які навчаються у навчальному закладі.

Загальні збори курсантів (студентів) Академії є вищим органом студентського самоврядування. Керівник студентського самоврядування та його заступники можуть перебувати на посаді не більш як два строки. Участь в роботі органів курсантського (студентського) самоврядування припиняється із закінченням в Академії навчання, у порядку, передбаченому положенням про курсантське (студентське) самоврядування Академії.

На загальних зборах курсанти та студенти:

- ухвалюють положення про студентське самоврядування вищого навчального закладу, визначають структуру, повноваження та порядок проведення прямих таємних виборів представницьких та виконавчих органів студентського самоврядування;

– заслуховують звіти представницьких, виконавчих і контрольно-ревізійних органів студентського самоврядування, дають їм відповідну оцінку;

– затверджують процедуру використання майна та коштів органів студентського самоврядування, підтримки студентських ініціатив на конкурсних засадах;

– затверджують річний кошторис витрат (бюджет) органів студентського самоврядування, вносять до нього зміни та доповнення, заслуховують звіт про його виконання;

– обирають контрольно-ревізійну комісію з числа студентів (курсантів) для здійснення поточного контролю за станом використання майна та виконання бюджету органів студентського самоврядування.

Аналіз стану навчально-виховного процесу в Академії, здійснений навчальним відділом та сектором виховної та психологічної роботи, показав, що завдяки активній участі органів курсантського (студентського) самоврядування в житті, навчальному та виховному процесах, вдається:

– формувати, в осіб, які навчаються, відповідальне, ініціативне та творче ставлення до навчання та громадської діяльності;

– знаходити раціональні, продуктивні та ефективні форми як аудиторної, так і самостійної роботи курсантів (студентів) Академії;

– сприяти всебічному розвитку особистості шляхом включення в різні види освітньої, навчальної, виховної, культурно-масової діяльності;

– сприяти оволодінню кожним курсантом (студентом) навичками наукової організації суспільно-корисної праці;

– забезпечувати принциповість, об'єктивність та компетентність в реалізації прав курсантів (студентів), прийняття правильних рішень із питань студентського життя, формування активної життєвої позиції, навичок управління державними і громадськими справами;

– формувати повагу до законів, норм моралі та правил спільної поведінки тощо.

Дуже важливим аспектом в діяльності органів курсантського (студентського) самоврядування є надання допомоги керівництву Академії, науково-педагогічним працівникам, курсовій ланці, працівникам бібліотеки, сектору зв'язків зі ЗМІ та громадськістю у організації та вирішенні питань удосконалення навчально-виховного процесу, щорічного оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти, організації вільного часу курсантів (студентів), збереженні бібліотечного та аудиторного фонду Академії, проведенні конкурсу курсантських (студентських) робіт, конференцій, семінарів, фестивалів, інтелектуальних ігор, спортивних заходів, фестивалів художньої самодіяльності, установа та підтримка контактів з молодіжними організаціями інших вищих навчальних закладів тощо.

Оскільки, як вже акцентувалось раніше, Академія є самоврядним та автономним вищим навчальним закладом зі специфічними умовами навчання, то робота органів курсантського (студентського) самоврядування побудована в Академії так, що вони разом з постійним складом (адміністрацією та персоналом) Академії намагаються максимально враховувати інтереси та реалізувати ініціативу перемінного складу (курсантів та студентів). Крім того, за розумної ініціативи органів курсантського (студентського) самоврядування, важливі функції та завдання, які мають вирішуватись у процесі виховної роботи, стають нібито свідомим вибором осіб, які навчаються, і виконуються з досить високою ефективністю, що дозволяє вирішувати різного плану проблеми, не лише виховного, але й іншого характеру.

Ефективність роботи з формування дієздатних органів курсантського (студентського) самоврядування значною мірою залежить не лише від бажання, відношення, вихованості, рівня обізнаності самих учасників даного самоврядування, але і від особи, яка поступово, професійно, невимушено здійснює дозоване керівництво та управління зазначеними органами самоврядування.

У цьому аспекті в Академії важлива роль відводиться авторитетному куратору, який відповідним чином теоретично підготовлений, морально вихований, має достатній досвід педагогічної діяльності, може стати взірцем для молодого покоління.

Не кожний науково-педагогічний працівник одночасно може бути і гарним викладачем, і авторитетним куратором (вихователем), Становлення науково-педагогічного працівника як куратора залежить від багатьох чинників: відношення до оточуючих, високий рівень професіоналізму, ерудиція, самодисципліна, прагнення до творчості, інтелігентність, комунікабельність, тактовність – ось ті параметри, які допомагають створити необхідну атмосферу між куратором та курсантами (студентами).

У такому випадку, як відомо, останні стають рівноправними суб'єктами одного процесу освіти і виховання, саморозвитку, соціокультурного визначення.

Отже, всебічний аналіз положень Закону України від 01 липня 2014 року № 1556-VII «Про вищу освіту», Статуту Академії, Положення про курсантське та студентське самоврядування Академії Державної пенітенціарної служби, результатів та показників навчально-виховного процесу в Академії, власних спостережень та досліджень стосовно питань діяльності органів курсантського та студентського самоврядування вищого навчального закладу в сучасних умовах, дозволяє дійти висновку, що на сьогодні, визначаючи основні концептуальні підходи до формування гармонійно розвинутої особистості,

саме органи курсантського та студентського самоврядування, є провідним фактором удосконалення навчально-виховного процесу.

Використані джерела

1. Карпова І.Г. Студентське самоврядування: історія, теорія практика [Електронний ресурс] / Карпова І.Г. – Режим доступу : <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2006/txt/06kigitp.pdf>
2. Логвиновська Т. Значення студентського самоврядування у процесі виховання соціальної спрямованості молоді [Електронний ресурс] / Логвиновська Т. – Режим доступу : http://library.udpu.org.ua/library_files/zbirnuk_nayk_praz/2014/1/30.pdf
3. Закон України «Про вищу освіту» // Відомості Верховної Ради України від 19.09.2014, / № 37-38 /, стор. 2716, стаття 2004 у редакції від 09 серпня 2016 року.
4. Науково-практичний коментар Закону України «Про вищу освіту»: [А.В. Молдаван та ін.]. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 365 с.
5. Положення про курсантське та студентське самоврядування Академії Державної пенітенціарної служби.

Drizhack V., Yermak S.

CADET AND STUDENT SELF-GOVERNMENT AS A FACTOR OF IMPROVEMENT OF EDUCATIONAL PROCESS

The history of the state and education shows that students are the resource of powerful creative and intellectual potential, driving force of innovations and changes. An integral part of student environment is the student self-government.

The number of social, psychological and educational researches are dedicated to the problem of formation and development of student self-government. Studies show that the first attempts of this formation belong to the late Middle Ages.

It is considered as one of the factors of realization of the state youth policy; the instrument of forming leadership skills; social development resource; source of active life position; form of building social orientation and social activity; the instrument of improving the quality of vocational training in high schools; means of forming humanistic orientation etc.

Article 40 of the Law of Ukraine from July 1, 2014 No 1556-VII "On Higher Education" states: student self-government is the right and opportunity for students, except military cadets, to decide on education and welfare, protection of their rights and interests as well as to participate in the management of higher education institution.

In this article the authors present the experience of students and cadet self-government in the State Penitentiary Service Academy as a self-governing and independent institution of higher education with specific learning environment in which students and cadets are taught.

The basic principles of student and cadet self-government of the Academy are:

- the principles of voluntariness, collegiality, openness;*
- principles of election and accountability of government;*
- principle of equality of cadets and students to participate in self-government;*
- principle of independence from the influence of political parties and religious organizations.*

The structure of cadet and student government contains the educational and scientific, cultural, social, informational and editorial, sport and recreation sectors.

Administration Academy does not interfere in the activities of cadet and student self-government. However, the administration of the Academy created all necessary conditions for the effective operation of self-government, namely: allocated the space for meetings, furniture, office equipment, constant Internet access, space for information stands. In addition, the systematic exchange of information on the most important issues relating to students' life is carried out. The representatives of cadet and student self-government have their representatives in the Academic Council of the Academy.

Key words: *cadet and student self-government, self-organization, management of educational process in high school, principles of cadet and student self-government.*

Стаття надійшла до редакції 15.03.2017 р.